

Preken in quarantaine (IX)

Een Presentie in Beweging (A Presence on the Move)

Exodus 25: 10-22 en 26:31-37

[1] *Inventio*: oriëntatie vooraf

[heilige objecten – een vreemde wereld voor ons]

Een rondreizende gouden kist in een rondreizend heiligdom. Het doet ons misschien eerder denken aan een mysterieuze film dan aan de Bijbel. Het nadenken en spreken over de ark en de tabernakel betekent voor ons een inspanning om ons te verplaatsen in de leefwereld van het oude Israël op weg in de woestijn. Dat vergt een inspanning voor de prediker en voor de hoorder. En vervolgens weer een inspanning om de vertaalslag te maken naar onze huidige tijd. Als protestantse traditie zijn we niet zo gewend om na te denken over heilige objecten, laat staan om die een plek te geven in onze geloofsbeleving. We haasten vooruit naar de teksten uit het Nieuwe Testament waar we uit concluderen dat dit voor ons allemaal niet meer geldt. Wij als prediker nu worden geroepen om niet zo vooruit te snellen maar langer bij de tekst te blijven staan en te zien waar het raakt aan ons leven.

[context in Exodus]

In Exodus 19 – 24 verschijnt God op de Sinaï. Hij sluit Zijn verbond met Israël en Hij geeft de Tien Geboden en allerlei andere geboden die het leven en de dienst aan Hem in de tabernakel / tempel verder reguleren. God maakt hierdoor duidelijk dat Hij soeverein is, dat Hij regeert over Israël en het land en dat Hij intens gecommitteerd is aan Israël. Het verbond tussen God en Zijn volk is enerzijds een bilaterale relatie van wederkerigheid. Tegelijk is deze relatie zeker niet gelijkwaardig. *‘YHWH is unmistakably beyond the reach of Israel’s capacity.’*¹ Ondanks het nastreven van een soort partnerschap in het verbond, kan Israël niet dichtbij komen.

Dat blijkt ook duidelijk uit de instructies die God geeft omtrent de ark, de tabernakel, de inrichting en het gebruik daarvan. De term tabernakel komt van het Hebreeuwse woord *skn*, wat betekent tijdelijk wonen, verblijven. Het gaat over een provisorische en tegelijk blijvende aanwezigheid.² Instructies hierover zijn te vinden in Exodus 25 – 31. Deze hoofdstukken bestaan uit zeven toespraken van God die beginnen met ‘Toen sprak de HEERE tot Mozes’ (Ex. 25:1, 30: 11, 17, 22, 34, 31: 1, 12). Het is wel gesuggereerd dat deze corresponderen met de zeven dagen van de schepping in Genesis 1. Deze zeven toespraken lopen uit op de sabbath (31: 12-17), evenals de zevende dag in Genesis 2: 1-4a. *‘As a consequence it is plausible that amid the immense disorder of the exile, the Priestly tradition imagined an alternative, well-ordered creation that is experienced in worship. The tabernacle replicates creation, except with the disorder of lived reality.’*³

De wetten geven weliswaar een begrenzing en een *social distancing* aan tussen God en de mensen. Tegelijkertijd spreekt uit de wetten een intense pastorale zorg om het volk toegang te geven tot de aanwezigheid van God. Zie de bijlage uit *Beluisterde Schriftwoorden* van Dr. J.M. Hasselaar.

¹ Walter Brueggemann, *Old Testament Theology. An Introduction*, (Abingdon Press, Nashville 2008), p. 55.

² Walter Brueggemann, *An Introduction to the Old Testament. The Canon and Christian Imagination*, (Westminster John Knox Press, Louisville Kentucky 2003), p. 63.

³ Walter Brueggemann, *An Introduction to the Old Testament*, p. 63.

[2] Reflectie: theologische kernen vanuit de tekst

[de ark]

In Exodus 25:8 geeft God aan Mozes de opdracht om een heiligdom te maken ‘zodat Ik in hun midden kan wonen.’ Het eerste waarover Hij dan uitleg geeft, is de ark en het bijbehorende verzoendeksel (Ex. 25: 10-22). Blijkbaar gaat het in de tabernakel dus uiteindelijk om de ark, dat is het belangrijkste object dat daarin komt te staan. Vervolgens geeft Hij instructies voor het inrichten van de tabernakel en het plaatsen van de ark daarbinnen.

De ark is een soort kist met goud overdekt, zowel aan de binnenkant als aan de buitenkant. Aan de ark worden vier gouden ringen bevestigd waar draagbomen doorheen gestoken dienen te worden. Deze mogen er niet uitgetrokken worden. De priesters moeten in staat zijn om de ark op te tillen en op hun schouders te dragen, zonder de ark aan te raken. De ark was het symbool van Gods aanwezigheid in Israël bij uitstek.⁴

[het verzoendeksel]

Op de ark bevindt zich de ‘verzoendeksel’ (Ex. 25: 17-22). Dit komt van het werkwoord *kipper*. Dit woord komt verder voor in Leviticus 16 waar instructies staan rondom ‘Yom Kippur’ de dag waarop de hogepriester het Heilige der Heiligen ingaat om verzoening te bewerkstelligen voor het volk (Lev. 16:17). Het werkwoord betekent ‘bedekken’. Dat slaat op het bedekken van de zonde en schuld die Israël vervreemdt van God. Wanneer de hogepriester op deze plek verzoening doet voor de zonde van het volk (Lev. 4:26) dan wordt de zonde ‘bedekt’ (Psalm 32:1).

Mozes krijgt dus de opdracht om iets te maken waardoor de zonde van het volk kan worden uitgewist. Dat is nodig om Gods aanwezigheid in Israël mogelijk te maken en om gemeenschap tussen God en het volk mogelijk te maken.⁵

‘The astonishing claim of these tests, and of the vehicle to which they witness is, that Yahweh has granted to Israel a reliable, authorized device whereby Israel can be restored to full relationship with Yahweh. It is the same claim that the early church makes for Jesus, that Jesus is God’s new ‘sacrifice of atonement’ (Rom. 3:25), whereby alienation is overcome.’⁶

Dat God opdracht geeft tot het maken van het verzoendeksel geeft dus aan dat Hij de zonde wil vergeven, dat Hij genadig is, en de relatie met het volk weer wil herstellen. Het geeft ook een contrast aan: tussen de wereld ‘buiten’ die vervreemd is van God en de mogelijkheid voor verzoening ‘binnen’. *‘This cultic offer is indeed an alternative world of life that contradicts and contrasts with the deathliness where Yahweh’s graciousness is as yet under harsh challenge and heavy resistance.’⁷*

[cherubs]

Bovenop de ark kwamen twee cherubs van goud, aan beide uiteinden van de ark, met vleugels naar boven gericht en vleugels die het verzoendeksel bedekken en met hun gezichten naar elkaar gericht, naar beneden naar het verzoendeksel (Ex. 25: 18-20). God zal spreken met Mozes van tussen de twee cherubs die zich op de ark van de getuigenis bevinden (Ex. 25:22). Op verschillende plekken in het OT komt de uitdrukking voor ‘Degene die zit op de cherubs’ (1 Sam.

⁴ M. Carasik red., *Exodus: Introduction and Commentary*, first edition pp. 218-222, (Philadelphia, PA: The Jewish Publication Society, 2005) additional comment van Abarbanel bij Ex. 24:15

⁵ Walter Brueggemann, *Theology of the Old Testament. Testimony, Dispute, Advocacy*, (Fortress Press Minneapolis 1997), p. 666.

⁶ Walter Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 666.

⁷ Walter Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 666.

4:4, 2 Sam. 6:2; 2 Kon. 19:15; Ps. 80:2, Ps. 99:1, Jes. 37:16). De cherubs werden dus op de een of andere manier geassocieerd met de aanwezigheid van God. Het kan zijn dat ze werden gezien als onderdeel van, of dragers van een onzichtbare troon voor God.⁸

[de inhoud van de ark]

De ark is de plek waarin de 'getuigenis' gelegd dient te worden (Ex. 25:16). Uit Deut. 10:1-5 blijkt dat dit de twee stenen tafelen zijn met daarop de Tien Geboden. Deze worden ook wel de tafelen van het verbond genoemd, en de ark wordt daarom ook aangeduid met de ark van het verbond. De ark is het teken bij uitstek van Gods aanwezigheid in Israël. Door hierin de stenen tafelen van het verbond te bewaren wordt ook aangegeven dat Gods wonen onder Israël hun bestaan bepaalt: Hij geeft de regels waarnaar ze dienen te handelen om te kunnen leven.⁹ In 1 Kon. 8:9 en 2 Kron. 5:10 lezen we dat er behalve de stenen tafelen van het verbond verder niets anders in de ark aanwezig was. In Hebr. 9:4 lezen we dat er ook andere voorwerpen werden bewaard in de ark: de gouden kruik met het manna en de staf van Aaron, die gebloeid had.

[God ontmoeten bij de ark]

De instructies voor het maken van de ark loopt uit op het doel van de ark. *'Dan zal Ik u daar ontmoeten en van boven het verzoendeksel, van tussen de twee cherubs, die zich op de ark van de getuigenis zullen bevinden, zal Ik met u spreken over alles wat Ik u voor de Israëlieten gebieden zal'* (Ex. 25:22). Dat is ook wat er daarna gebeurt. *'En wanneer Mozes de tent van ontmoeting binnen ging om met Hem te spreken, hoorde hij een stem tot hem spreken van boven het verzoendeksel dat op de ark van de getuigenis ligt, van tussen de twee cherubs. Zo sprak Hij tot hem'* (Numeri 7:89).

[het voorhangsel]

In Exodus 26: 31 – 37 geeft God instructies voor het voorhangsel in de tempel en de verdere inrichting van de tempel, inclusief het plaatsen van de ark in het Heilige der Heiligen. Het voorhangsel is het woord 'parokhet' dat duidt op een afscheiding. Het daaraan gerelateerde woord *pargod* is de aanduiding voor datgene wat de koning van zijn volk scheidt.¹⁰ Toen Jezus stierf scheurde het voorhangsel in tweeën van boven naar beneden (Math. 27: 50, 51).

[wat er daarna gebeurt met de ark]

Uit dit verhaal en het vervolg blijkt hoe Gods aanwezigheid is verbonden met de ark en hoe er met God niet te spotten valt. Hij is heilig. Wie Gods heilige aanwezigheid niet onderkent, is ten dode opgeschreven. Dat hebben mensen ervaren.

De Filistijnen plaatsen de ark in de tempel van Dagon (1 Sam. 5). Het beeld van Dagon valt neer. Ook lezen we: *'En de hand van de HEERE drukte zwaar op de inwoners van Asdod en teisterde hen; Hij trof hen, namelijk Asdod en de bijbehorende gebieden met gezwellen'* (1 Sam. 5:6). De mannen van Asdod willen van de ark af; zij beseffen dat zij de ark niet aankunnen. Ze brengen de ark naar Gath. Ook daar drukt de hand van de HEERE zwaar op hen, er ontstaat verwarring en de mensen krijgen gezwellen. Iets vergelijkbaars gebeurt in Ekron waar de ark naar toe wordt gebracht. Vervolgens besluiten de Filistijnen de ark terug te brengen naar Israël.

God laat niet met zich spotten. Dat blijkt ook uit het verhaal over Uzza (2 Sam. 6:6-10, 1 Kron. 13:9-13). David trekt er op uit met zijn mannen om de ark terug te halen. De ark wordt geplaatst op

⁸ J.I. Durham, *Word Biblical Commentary : Exodus*, (Word Incorporated, Dallas, 1987), vol. 3, p. 357 – 360.

⁹ A. van de Beek, *De Kring om de Messias. Israël als volk van de lijdende Heer*, (Uitgeverij Meinema, Zoetermeer, 2004), p. 188.

¹⁰ M. Carasik red., *Exodus: Introduction and Commentary*, p. 218-222, comment Rashi.

een nieuwe wagen om deze zo terug te brengen. Tijdens het vervoer struikelen de runderen die de wagen trekken. Uzza strekt zijn hand uit om de ark vast te grijpen om te voorkomen dat deze valt. *'Toen ontbrandde de toorn van de HEERE tegen Uzza, en Hij strafte hem omdat hij zijn hand naar de ark had uitgestoken; en hij stierf daar voor het aangezicht van God'* (1 Kron. 13: 10). Uit deze geschiedenissen blijkt dat de heiligheid van God groter is dan mensen aan kunnen.

Wanneer Jozua bij Sichem het verbond vernieuwt met alle stammen van Israël, zegt hij: *'Gij zult niet in staat zijn de HEERE te dienen, want Hij is een heilig God'* (Joz. 24:19). Van de Beek noemt het verbond zelfs een verbond dat uiteindelijk voor mensen dodelijk is.¹¹ Hij haalt Jeremia aan die dit scherp gezien heeft en spreekt over een nieuw verbond (Jer. 31: 31-34). De enige manier waarop toekomst mogelijk is, is, wanneer God een nieuwe werkelijkheid schept voor Israël. Voor Jeremia betekent dat ook het einde van de ark van het verbond.

Terwijl we lezen dat koning Josia de ark nog feestelijk terug brengt op zijn plek (2 Kron. 35:3), spreekt Jeremia uit dat de tijd van de ark van het verbond voorbij is. *'Dan zal men niet meer zeggen: de ark van het verbond van de HEERE. Zij zal niet meer in het hart opkomen. Men zal er niet meer aan denken en niet meer naar haar omzien. Zij zal niet opnieuw gemaakt worden'* (Jer. 3:16). Wanneer er een nieuw verbond komt, betekent het ook dat de grenzen van het oude verbond wegvallen. *'In die tijd zal men Jeruzalem de Troon van de HEERE noemen. Alle heidenvolken zullen er samenstromen, tot de Naam van de HEERE, tot Jeruzalem'* (Jer. 3:17). Daar is de troon van God, maar nu op een geheel andere manier dan die van de ark en het verzoendeksel.

Na de ballingschap wordt met geen woord meer over de ark gerept. Bij de opsomming van de voorwerpen uit de tempel bij de terugkeer in Ezra 1:8-11 ontbreekt de ark – net als een van de messen. Alleen in Hebr. 9:4 wordt de ark nog genoemd waar wordt geschetst dat het oude voorbij gegaan is.¹²

In Ezechiël 41 en 43 vinden we een beschrijving van de nieuwe tempel, daarin wordt niet meer over de ark gesproken. Het visioen van Ezechiël is een soort tussenstadium tussen de tempel van Salomo en het visioen van het nieuwe Jeruzalem in Openbaring 21. *'Ik zag geen tempel in haar, want de Heere, de almachtige God is haar tempel, en het Lam'* (Op. 21: 22).

[vervulling van de tempeldienst door Jezus Christus]

In de brief aan de Hebr. 9 wordt gesproken over de tempeldienst en komt ook de ark voor. De brief beschrijft hoe Christus als de grote Hogepriester de hemelen is doorgegaan, verzoening gebracht heeft en de priesterdienst heeft vervuld. Door Hem mogen wij naderen tot God. *'Want wij hebben geen Hogepriester die geen medelijden kan hebben met onze zwakheden, maar Een Die in alles op dezelfde wijze als wij is verzocht, maar zonder zonde. Laten wij dan met vrijmoedigheid naderen tot de troon van de genade, opdat wij barmhartigheid verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden op het juiste tijdstip'* (Hebr. 4:15-16). In hoofdstuk 9 lezen we over de inrichting van de tabernakel, inclusief de ark (Hebr. 9:1-5). Het beschrijft hoe de hogepriester eenmaal per jaar naar binnen ging in het Heilige der Heiligen om het offer te brengen ter verzoening van de zonden van het volk. Dat was een jaarlijks terugkerend ritueel. Met Christus is er een cesuur gekomen. *'Maar toen is Christus verschenen, de Hogepriester van de toekomstige heilsgoederen. Hij is door de meerdere en meer volmaakte tabernakel gegaan, die niet met handen is gemaakt, dat is: die niet van deze schepping is. Hij is niet door bloed van bokken en kalveren, maar door Zijn eigen bloed voor eens en altijd binnengegaan in het heiligdom en heeft daardoor een eeuwige verlossing teweeggebracht'* (Hebr. 9: 11-12). Wij mogen vrijmoedigheid

¹¹ A. van de Beek, *De Kring om de Messias*, p. 189.

¹² A. van de Beek, *De Kring om de Messias*, p. 190.

hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus. Hij heeft een nieuwe en levende weg voor ons ingewijd door het voorhangsel, dat is Zijn vlees. Hij is onze Hogepriester. 'Laten wij tot Hem naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof, nu ons hart gereinigd is van een slecht geweten en ons lichaam gewassen is met rein water' (Hebr. 10:19-20).

[3] *Meditatie: existentiële verificatie voor vandaag*

[4] *Predicatio: met het oog op de eredienst*

Wat de ark uitdrukt:

- (1) *de aanwezigheid van God*
- (2) *verplaatsbaarheid (a Presence on the move)*
- (3) *heiligheid*
- (4) *verzoening*

De betekenis van de ark is verschillend geïnterpreteerd: als een kist die heilige objecten bevat, als een symbool van Gods woning op aarde, als een miniatuurtempel, als een troon waar God onzichtbaar op plaatsnam of als een voetenbank voor Zijn voeten. Hoe dan ook is de ark, na Gods verschijning op de Sinaï, het belangrijkste symbool van Gods aanwezigheid. Daarom moet het ook gemaakt worden van hetzelfde hout als de tabernakel en moet worden overgoten met puur goud. Aan de zijkanten waren vier ringen waar doorheen draagbomen gestoken werden die er niet mochten worden uitgetrokken. Het was de bedoeling dat de ark verplaatst kon worden zonder door mensen aangeraakt te worden. Gods aanwezigheid is niet een statische aanwezigheid, maar *a Presence on the move*. Ook drukt de ark de heiligheid van God uit. De ark in combinatie met het verzoendeksel drukken ook verzoening uit.¹³

(1) De aanwezigheid van God: ankerpunt of vraagteken - vast vertrouwen of *wishful thinking*. De ark is het teken van de tegenwoordigheid van God. De tegenwoordigheid van God – is dat niet wat vaak juist wordt betwist? Is God wel tegenwoordig, is Hij er wel bij? En waarom grijpt Hij dan niet in? Het zijn vragen die soms heel makkelijk, goedkoop en ongelovig gesteld kunnen worden. Maar het kunnen ook vragen zijn die helemaal niet makkelijk zijn, die niet goedkoop zijn maar komen vanuit de pijn en juist vanuit teleurgesteld geloof. Philip Yancey schreef het boek: '*Disappointment with God*' (vertaald: Teleurgesteld in God). Dat is geschreven rond de volgende drie vragen: is God oneerlijk? Zwijgt God? Heeft God Zich verborgen? Mensen van nu kijken soms 'jaloers' naar de tijd van de Bijbel waarin God zo dichtbij was: in de wolkkolom en de vuurkolom in de woestijn, in de tabernakel/tempel, en toen in Jezus. Dat Hij nu middels de Heilige Geest onder ons is, voelt voor mensen alsof Hij veel verder weg is dan in de tijd van de Bijbel. Toch beschrijft de Bijbel die ontwikkeling juist als een ontwikkeling naar meer nabijheid van God.

In zijn boek beschrijft Yancey een ontwikkeling in de Bijbel van hoe God met mensen omgaat. De grote, heilige God die zich openbaart op de Sinaï met rook en vuur, komt dichterbij in de ark. Tegelijkertijd betekende dat ook een vorm van *social distancing* tussen God en het volk. '*The closer God drew towards His people, paradoxically, the more distant they felt from Him.*'¹⁴ In Exodus 25 – 31 staat een uitgebreide uiteenzetting van de tabernakel en de inrichting daarvan, de plek om te naderen tot God. In de beschrijving zat geen foutenmarge. Het kwam erop aan.

¹³ J.I. Durham, *Word Biblical Commentary: Exodus*, (Word Incorporated, Dallas 1987), vol. 3, p. 357-360.

¹⁴ Philip Yancey, *Disappointment with God. Three Questions no one asks aloud*, (Zondervan, Grand Rapids MI, 1988), p. 75.

Het moest precies kloppen. De Israëlieten zagen Gods aanwezigheid in de tempel – of althans waren zich daarvan bewust – maar durfden en mochten niet naar binnen. *‘If you want to know what kind of ‘personal relationship with God’ the Israelites enjoyed, listen to the words of the worshipers themselves: ‘We will die! We are lost, we are all lost! Anyone who even comes near the tabernacle of the Lord will die’.*¹⁵

Voor Israël God was duidelijk, zichtbaar aanwezig: in de wolkkolom en de vuurkolom, en in de ark in de tabernakel. Toch leidde Zijn duidelijke aanwezigheid niet tot geloof of trouw van het volk.

Het verhaal van de ark en de tocht door de woestijn is het verhaal van de heilige God die wil leven met een onheilig volk. En een onheilig volk dat probeert te leven met een heilige God. En over de (bijna) onmogelijkheid hiervan. Wat hebben de Israëlieten geleerd tijdens hun omzwervingen in de woestijn? *‘They had attempted to live with the Lord of the Universe visibly present in their midst; but, in het end, out of all the thousands who had so gladly fled Egypt, only two survived God’s Presence. If you can barely ensure candlelight, how can you gaze at the sun? ‘Who of us can dwell with the consuming fire? Asked the prophet Isaiah. Is it possible that we should be grateful for God’s hiddenness, rather than disappointed?’*¹⁶

In het Nieuwe Testament komt God dichterbij. In Jezus is Hij bij ons komen wonen. Wanneer mensen in het OT de ark aanraakten, vielen ze dood neer (2 Sam. 6; 1 Kron. 13). Wanneer mensen in het NT Jezus aanraken, de Zoon van God, worden ze geheeld (Markus 5:25-34). Na Zijn hemelvaart stort Hij Zijn Geest uit, waardoor Hij nog dichterbij komt. In de Heilige Geest komt Hij in ons wonen. Ons lichaam is nu een tempel van de Heilige Geest, zoals Paulus schrijft aan de gemeente van Korinthe.

‘Of weet u niet, dat uw lichaam een tempel is van de Heilige Geest, Die in u is en Die u van God hebt ontvangen, en dat u niet van uzelf bent? U bent immers duur gekocht. Verheerlijk daarom God in uw lichaam en in uw geest, die van God zijn.’ (1 Kor. 6:19-20).

‘Weet u niet dat u Gods tempel bent en dat de Geest van God in u woont? Als iemand de tempel van God te gronde richt, zal God hem te gronde richten, want de tempel van God is heilig, en deze tempel bent u.’ (1 Kor. 3: 16-17).

(2) Verplaatsbaarheid van de ark - A Presence on the move

Uit het ontwerp en uitwerking van de ark en het bijbehorende verzoendeksel blijkt wonderlijke paradox. De ark is geheel overdekt met goud, aan de binnenkant en de buitenkant. Ook de ringen en de draagbomen zijn met goud overdekt, evenals de cherubs. Deze volledige overdekking met het edelste metaal duidt op de heiligheid van God. Tegelijkertijd zijn de ark met het verzoendeksel zo gemaakt dat ze gedragen en dus verplaatst kunnen worden. *‘The emphasis in every case is on portability, and the point, in sum and repeatedly, is that Yahweh’s Presence, so precisely symbolized by gradations of ever more opulent materials, is a Presence on the move, a Presence that cannot be suggested by a stationary location, a Presence that Israel’s worship and so also Israel must be prepared to follow to a new place at a moment’s notice.’*¹⁷

Wat kan dat betekenen voor ons?

Wij kunnen God niet vastpinnen. Wij hebben Hem niet ‘in onze broekzak’. We hebben Pinksteren gevierd. God heeft Zijn Geest uitgestort op ‘alle vlees’ (Handelingen 2: 17). Gods Geest werkt zo

¹⁵ Philip Yancey, *Disappointment with God*, p. 75.

¹⁶ Philip Yancey, *Disappointment with God*, p. 76.

¹⁷ J.I. Durham, *Word Biblical Commentary: Exodus*, (Word Incorporated, Dallas 1987), vol. 3, p. 372 – 373.

veel breder dan wij beseffen. Wat betekent dat voor ons als predikant / kerkenraad in het ruimte geven aan nieuwe geloofsuitingen / initiatieven?

Wij zijn vreemdelingen op aarde, op weg naar het beloofde land. Onze kerken en de manier waarop wij God daarin eren is ook tijdelijk. Het vindt plaats onder het eschatologisch voorbehoud: we dienen God op een manier voor zover Hij het ons tot nu toe geopenbaard heeft. Nu zien wij nog door een spiegel in raadselen. Wat betekent dat voor de inrichting van onze liturgie?

In het evangelie roept Jezus ons op om Hem te volgen. Zijn wij bereid om dat werkelijk te doen? Jezus zegt: neem je kruis op je en volg Mij (Markus 10:21). Als kerk zijn we niet *stationary*, niet gearriveerd. De afgelopen maanden is de eredienst verplaatst van het kerkgebouw naar ons eigen huis, naar onze eigen buurt. Zie de opmerkingen bij 'inrichting van de ruimte voor de eredienst'.

(3) Heiligheid

Alles uit de tekst spreekt van *heiligheid*. Heilige objecten die verwijzen naar de heilige God wiens aanwezigheid erdoor aangeduid wordt. En wat vraagt om een heiligheid van de mensen die omgaan met deze heilige objecten en omgaan met de heilige God.

Heilige objecten – daar staan wij onwennig tegenover. Het doet ons denken aan de Rooms Katholieke kerk. En ja, aan de ene kant voelen we de geloofsverbondenheid met onze katholieke broeders en zusters. Tegelijk zijn er elementen uit deze traditie die voor ons gevoel ver van ons afstaan. Zoals misschien juist de aanwezigheid van heilige objecten en de omgang daarmee. Zoals het altaar en het tabernakel (dit attribueert in de RK kerk heet *het tabernakel*) in de RK kerk. Het altaar verbeeldt Christus. Het tabernakel is binnen de katholieke eredienst het centrum en neemt in de kerkbouw van de katholieke kerk een centrale positie in als de woonplaats van de - onder de gedaante van brood – 'waarachtig tegenwoordige' Jezus Christus. Hier worden de geconsacreerde hosties in bewaard. In de meeste tabernakels hangt ook een voorhangsel. Ons kerkgebouw zien we misschien in zekere zin als heilig. Wat overigens beter lukt bij gotische kerken die in hun vormgeving omhoog wijzen naar God. Bij moderne kerkgebouwen die zijn gebouwd op functionaliteit en efficiëntie is dit al lastiger.

Heiligheid lijkt ver van ons af te staan ook in ons persoonlijk leven. Veel van onze gemeenteleden zullen bepaalde aspiraties hebben voor persoonlijk gedrag. Hoe wil je zijn of worden als persoon? Op het werk is dat vaak de vraag: wat wil je bereiken in je persoonlijke ontwikkeling en als professional? Dan gaat het over competenties om je op toe te leggen: meer strategisch, meer verbindend in je communicatie, of meer analytisch. In de privésfeer noemen we dat goede voornemens. Ook als christen willen we groeien: christelijke karaktervorming noemen we dat. We willen groeien in de gaven van de Geest, en in geloof, hoop en liefde. Hoe wil je zijn / worden als persoon? Ik denk dat er weinig mensen zijn, die als antwoord op die vraag zou zeggen: Ik wil heilig worden... Nee, heilig worden staat niet hoog op ons lijstje. Wie wil nou heilig zijn? En een heilige, daar hebben wij niet zoveel mee. We zien wel eens een beeld van een heilige voorbij komen, waar zo'n waas van morele perfectie omheen hangt. Mensen die heilig zijn gaan heten, die staan voor ons gevoel wat buiten het gewone leven. Bijvoorbeeld mensen die zich terugtrokken uit de maatschappij en in de afzondering zich toewijdden aan God of zich op een specifieke manier inzetten voor het welzijn voor de medemens op een manier waar we niet aan lijken te kunnen tippen.

Heilig zijn – wij hebben er niet zoveel mee, denken we. Maar als we de vraag aan God stellen. Wat wil Hij dat wij worden? Heilig. Dat is wel het antwoord dat God geeft.

Heilig zijn, is dat niet wat veel gevraagd van ons mensen? Zeker nu in deze tijd. We zijn al blij als we hier een beetje *okay* doorheen komen. Moet ik ook nog heilig zijn? Toch is het waar God ons voor bedoelt. 'Vorm een heilig priesterschap om geestelijke offers te brengen die God dankzij Jezus Christus welgevallig zijn' (1 Petrus 2: 5). Opgroeien met God, betekent *heilig worden*. Wat betekent dat bijvoorbeeld voor ons? Bijvoorbeeld dat we slecht tegen onrecht kunnen. Dat we op een beweging als 'Black Lives Matter' niet te makkelijk reageren met: 'ja maar all lives matter', want dan doen wij ook geen recht aan wie en wat er op het spel staat. Heilig zijn betekent niet dat je perfect bent, maar dat het wel duidelijk is voor de ander: dat je bij God hoort. Heilig zijn is in dit leven niet dat we nooit zonde doen. Maar wel dat we bestemd zijn voor de dienst aan God. En wanneer iets in staat tussen God en ons, dat we schoon schip maken. Want dat kan niet zo blijven.

Wat zijn *heiligen*? heiligen zijn gewone mensen. Die Gods roepstem hebben gehoord en op weg zijn gegaan. En hun leven was nooit meer hetzelfde. Gewone mensen die op belangrijke momenten de juiste keuzes namen. Misschien bevend, misschien blozend, misschien met hun hart in hun keel maar toch.

Heilig zijn betekent apart gezet zijn. Hij zet ons apart, om Hem te dienen, ook namens de mensen die niet geloven. Hij zet ons apart om de wereld te herinneren aan God. Dat Hij er is. en dat er dus hoop is. Hoop voor deze onheilige wereld, omdat er God is die heilig is en die afdaalt naar ons. Heilig zijn betekent hoopvol zijn.

Wij zijn apart gezet door God om tot zegen te zijn voor de wereld. Om namens de wereld God te loven. Om namens de wereld te bidden tot Hem. en om anderen uit te nodigen daarin mee te doen. En we zijn geroepen om zegenend aanwezig te zijn in deze wereld.¹⁸

(4) Ritueel van biecht en verzoening –
(*That is the only power you have..What on earth do you think you were ordained for?*)

De Rooms Katholieke kerk kent het sacrament van Boete en Verzoening. Dit bereikt men via de Biecht. Ook dat is gericht op een vorm van heiligheid, namelijk heelwording. We zijn bedoeld om te leven als heilig, als heel mens.

Welke rituelen hebben wij voor het belijden van zonde en het krijgen verzoening? In diensten is vaak een moment van collectieve schuldbelijdenis in gebed. Vaak is dat echter dermate kort en algemeen zodat je de vraag kunt stellen of dat voldoende ruimte biedt voor mensen om werkelijk voor de dag te komen met hun zonden en wonden. Voor het Avondmaal hebben we misschien nog een moment van *Censura morum*, en misschien ook niet. Ook in protestantse kerken (her)ontdekken we het belang van de 'biecht' dan wel het vertellen wat je bezig houdt, wat je meedraagt aan geheimen en zorgen. Bij de Anonieme Alcoholisten is uitspraak: 'You are only as sick as your secrets'. Zolang je je zonden verbergt, krijgen ze meer macht over je. Wanneer je ze in het licht brengt, wordt de macht ervan gebroken. 'Maar al deze dingen komen openbaar als ze door het licht ontmaskerd worden; want al wat openbaar maakt, is licht. Daarom zegt Hij: ontwaak u die slaapt, en sta op uit de doden, en Christus zal over u lichten' (Ef. 5:13-14). Je zonden en zorgen vertellen is helend. Alles wordt helder in het licht, zei St. Laurentius. In de bijlagen zijn twee bijdragen van ds Pieter Versloot, over zijn biechtpraktijk in de Martinikerk in Groningen.

¹⁸ Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, (Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer 2016), p. 190-195.

In het formulier voor bevestiging van predikanten staat de volgende zin: ‘Zij zullen het Woord van God verkondigen en de vergeving van zonden aanzeggen en zorg dragen voor de verbreiding van het evangelie, zoals de Heer dat aan de apostelen heeft opgedragen.’ Als predikanten zijn we druk met het verkondigen van het woord van God en de verbreiding van het evangelie. Ik vraag me af of we evenzeer druk zijn met het aanzeggen van de vergeving van zonde. Ik pleit voor een opwaardering van het priesterlijke ambt van de predikant van het aanzeggen van de vergeving van zonde. Deze preek is een goede aanleiding om de gemeenteleden uit te nodigen om hun zonden en zorgen te vertellen aan een ambtsdrager. Zie de bijlage uit het Brevier van Dietrich Bonhoeffer over de biecht (3 t/m 10 dec van Brevier).

Frederick Buechner beschrijft het aanzeggen van vergeving door een prediker als ‘*the only power you have*’. ‘*She doesn’t know God forgives her. That’s the only power you have—to tell her that. Not just that He forgives her the poor little adultery. But the faces she can’t bear to look at now. The man’s. Her husband’s. Her own, half the time. Tell her He forgives her for being lonely and bored, for not being full of joy with a houseful of children. That’s what sin really is. You know—not being full of joy. Tell her that sin is forgiven because whether she knows it or not, that’s what she wants more than anything else—what all of us want. What on earth do you think you were ordained for?*’¹⁹

[als een soort *appendix*: over de Inrichting van de ruimte van de eredienst]

Mozes en de Israëlieten hoefden niet te discussiëren over het ontwerp voor de tabernakel. God geeft aan Mozes minutieuze aanwijzingen voor de ark en de inrichting van de tabernakel. Daarbij is er grote aandacht voor wat op ons wellicht overkomt als uiterlijkheden. Het doet ons denken aan een kerkinrichting zoals we die zien bij de Rooms Katholieke kerk en bij de Oosters Orthodoxe kerk. Waarom is dit en welke boodschap geeft dit ons?

De minutieuze aanwijzingen en uiterste zorgvuldigheid communiceren iets. Namelijk: God is heilig. En de ontmoeting met Hem gebeurt niet zomaar. Het maakt Hem wat uit hoe de tabernakel eruit ziet. Het maakt Hem wat uit hoe de eredienst plaatsvindt. En het maakt ook voor ons wat uit. De ontmoeting met God gebeurt niet zomaar. De zonde moet uit de weg worden geruimd voor het kan komen tot een ontmoeting. En ook: God eren en aanbidden in de eredienst vergt bewuste handelingen, om ons te halen uit ons gehaaste bestaan en te zetten in de ruimte van God. En om ons te binnen te brengen wie Hij is. Iets waar een middeleeuwse kerk op gebouwd is. Wanneer een middeleeuwer binnenliep in de Jacobikerk in Utrecht, dan stapte hij binnen vanuit de drukte van de stad, met de beelden van de markt en de mensen op zijn netvlies. Dan kwam hij binnen onder de toren (de armenhuisjes stonden er nog niet) en kreeg hij gelijk andere beelden op zijn netvlies. Aan weerszijden van de binnenkant van de toren waren fresco’s aangebracht. Op de ene fresco stond een afbeelding van Pasen: van dat wonder leven wij. Op de andere fresco het hemelse Jeruzalem: daar gaan wij naar toe.

In deze tijd van Corona hebben we te maken met paar uitdagingen wat dit betreft. Namelijk: hoe richten we onze kerk in voor de eredienst en hoe richten we onze thuissituatie in voor de eredienst?

Ten eerste. Hoe richten we de kerk zo in dat we kunnen samenkomen met maximaal 30, dan wel 100 mensen, met inachtneming van de 1,5 meter afstand en de andere regels. Wat betekent dit voor ons kerkgebouw? En welke boodschap spreekt uit onze inrichting? *What we see shapes us. Actions speak louder than words.*

¹⁹ Frederick Buechner, *The Final Beast*, (HarperCollins, New York, 1982).

In de kerk houden we 1,5 meter afstand tussen gemeenteleden. Wanneer je huisgenoten van elkaar bent hoef je geen 1,5 m afstand te houden. Dat is goed, en dat is fijn voor degenen die een partner hebben en een gezin. En het helpt om ook meer mensen een plek te kunnen geven. Tegelijkertijd betekenen die maatregelen ook dat het de komende tijd in de kerk heel zichtbaar wordt: wie leeft alleen – want die zit ook alleen; en wie leeft samen met echtgenoot/gezin – want die zitten samen. Terwijl juist in de kerk dat onderscheid niet het belangrijkste is, want we zijn één gemeenschap, één in Christus. Wanneer ik als kerkganger in de kerk zit heb ik er geen moeite mee om alleen naar de kerk te komen en in de kerk te zitten, want ik kan naast allerlei mensen zitten met wie ik me verbonden voel en door wie ik juist in de kerk samen ben. In deze situatie zou ik er persoonlijk denk ik wel moeite mee hebben en zou ik me vooral alleen voelen in de kerk. Ik ben eerlijk gezegd blij dat ik meestal niet in de kerkbanken zit maar ervoor sta.. maar dat voorrecht hebben de meesten niet..

‘U allen die door de doop één met Christus bent geworden, hebt u met Christus omkleed. Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus’ (Galaten 3: 27-28). Het belangrijkste is dat we van Christus zijn en dat we in Hem één zijn. In Zijn licht wordt al dat onderscheid tussen ons en al die dingen waar we ons zo druk over kunnen maken, minder belangrijk.

Dus in de komende tijd, waarin dat onderscheid in levenssituatie wel pijnlijk zichtbaar is, laat het ons ertoe aanzetten om elkaar meer liefde te betonen. En laat het ons meer doen verlangen naar de dag dat we samen kunnen komen zonder afstand te houden. En laat het ons meer doen verlangen naar de dag waarop het onderscheid werkelijk wegvalt. Alles Christus zal zijn alles en in allen (Kol. 3:11).

In de bijlage zijn twee linken naar informatie over een gemeente in Los Angeles die besloot het eigen kerkgebouw te slopen, op deze plaats een parkeerplaats te laten komen en die wekelijks te gebruiken als plaats voor de eredienst. Een kerk zonder muren, volledig transparant en in deze Corona-tijd hoogst flexibel qua inrichting.

Ten tweede: voorlopig zullen we in veel kerken nog niet met de hele gemeente kunnen samenkomen. Dat betekent dat veel gemeenteleden nog steeds thuis de diensten meemaken. Hoe kunnen we hen helpen in het vormgeven van deze ‘huisgodsdienst’. Het beleven van een eredienst en gemeenschap ervaren met God en elkaar gaat niet zomaar. Zeker thuis niet. Wat kunnen we doen om dit te bevorderen?

Door thuis iets meer op de kerk laten lijken. Hoe dan? Door thuis hardop te bidden, thuis te zingen, thuis hardop uit de Bijbel te lezen. En het kan helpen om visueel dingen om je heen te hebben, die je doen denken aan God. Een tekst aan de muur, een kruis, een doopkaars neerzetten, een Bijbel in het zicht. Het kan helpen om een concrete plek in je huis te hebben waar je bidt, een concrete plek waar je luistert naar de dienst op zondag. Vroeger toen je klein was, dan speelde je wel eens ‘schooltje’ of je speelde wel eens ‘kerkje’. Wat deed je dan? Dan ging stoelen neerzetten naast elkaar en er was een plek waar de dominee stond. En nee, natuurlijk hoeft het allemaal niet zo op die manier. En toch, zulke dingen kunnen helpen. Waarom? Het neerzetten van stoelen voor het luisteren naar de dienst, het plaatsen van een kruis – wat doet ? Het haalt je uit je routine en maakt duidelijk: dit wat we nu gaan doen, is bijzonder. Dat lukt niet zomaar. We hebben iets nodig wat ons helpt met concentratie. Dus: hoe zorg je ervoor dat je niet zomaar wegloopt om iets anders te doen. Het kan zo iets simpels zijn als het speciaal klaarzetten van een stoel.

Ik las wat tips die kunnen helpen tijdens het beleven van een online dienst:
Kom uit je bed en kleed je aan – het helpt je om in de ‘mindset’ van kerk te komen..

Beleef het mee samen met (zoveel mogelijk van) je gezinsleden / huisgenoten, het liefst 'live'
Focus op de dienst: multi-tasken is niet bevorderlijk wanneer je tot rust wilt komen en wanneer je de boodschap tot je wilt laten komen. Besef: het is de 'zendtijd van de Heilige Geest'!

Kijk mee op het grootste scherm dat je thuis hebt

Doe wat je in de kerk ook zou doen. Ga staan bij het aanvangslied, votum & groet, slotlied en zegen. Zing hardop mee. Bid mee: vouw je handen, doe je ogen dicht, bid het Onze Vader hardop mee. Ja, dat is thuis wennen... maar het helpt zo. Zie de bijlage uit *Liturgy of the Ordinary* van Tish Harrison Warren. Zij schrijft over God dienen met ons lichaam.

De tabernakel was provisorisch – onze kerken ook, ze wijzen heen naar de grote toekomst waar we op hopen...

Dit wordt prachtig onder woorden gebracht in dit fragment uit een preek van Frederick Buechner ter gelegenheid van een jubileum van een kerk. Het is een mooie tekst die iets uitdrukt over de kerk, de gemeente en het gebouw waarin we samenkomen, over het *geleefde leven en heilige grond*. De uitgebreidere tekst is te vinden in een van de bijlagen.

De kerk is immers de plek waar door de eeuwen heen, en nog steeds, mensen heen zijn gekomen op de belangrijkste momenten van hun leven en trouw gestaag door de jaren heen. Ze kwamen naar de kerk om te trouwen. Ze stonden voorin met hun hart kloppend in hun keel, en met knikkende knieën om hun waanzinnige en onwaarschijnlijke beloften te mompelen. Ze kwamen er om hun babys te laten dopen. Ze kwamen naar de kerk om hun doden te begraven. Ze brachten het lichaam in van hun gestorvene, wiens aardse leven was afgerond. Tegelijk kwamen ze op die momenten in de kerk met alles in hun leven w'at niet afgerond was. Alle niet-afgeronde liefde, schuld, verdriet en opluchting die horen bij wat de dood betekent voor de levenden. Ze kwamen naar de kerk om de belangrijkste momenten van hun leven daar te beleven en ze op te dragen, in de hoop dat er een God zou zijn om ze te heiligen. Een God die hun beloften zou horen en bezegelen, die hun kinderen zou ontvangen in Zijn onvoorstelbare Koninkrijk en die hun doden zou opwekken en liefhebben.

There was the hope that somewhere out of all the words and music and silences of this place, and out of a mystery even greater than the mystery of the cosmos itself, a voice that they would know from all other voices would speak their names and bless them. (...)

I think it is hope that lies at our hearts and hope that finally brings us all here. Hope that in spite of all the devastating evidence to the contrary, the ground we stand on is holy ground because Christ walked here and walks here still.

Hope that we are known, each one of us, by name and that out of the burning moments of our lives, He will call us by our names, to the lives He would have us live and the selves He would have us become. Hope that into the secret grief and pain and bewilderment of each of us and of our world He will come at last to heal and to save.

This church. All churches everywhere. The day will come when they will lie in ruins. The day will come when all the voices that were ever raised in them, including our own, will be stilled. But when that day comes, I believe the tumbled stones will cry aloud of the great, deep hope that down through the centuries has been the one reason for having churches at all and is the one reason we have for coming to this one now, the hope that into the world the King does come. And in the name of the Lord. And is always coming, blessed be He. And will come afire with glory, at the end of time.²⁰

²⁰ Frederick Buechner, *Secrets in the dark. A life in sermons*, (Harper Collins New York, NY 2006), p. 79-81.

Suggesties voor liturgie:

Ps. 32, 51, 84, 100, 150

Weerklank: 431, 434, 442

LvdK: 321, 322,323, 449

Hemelhoog: 513, 539, 557, 641, 679

Liedboek 2013: 275, 276, 280, 281, 287, 405, 906